

*О.П. Кальнік, к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов,
Ю.З. Колос, к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов,
В.В. Стрілець, к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка*

КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ З ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Розглянуто вимоги до контролю навчальних досягнень студентів ВНЗ з іноземних мов в контексті європейської інтеграції України. Аналізуються критерії якості контролю та його методи згідно їх відповідності сучасній теорії педагогічних вимірювань.

Ключові слова: *контроль навчальних досягнень, педагогічні вимірювання, вищі навчальні заклади, тестування, лінгводидактичні тести*

Реформування вітчизняної системи освіти, впровадження у навчальний процес сучасної вищої школи інформаційних та модульно-рейтингових технологій, розвиток дистанційного навчання гостро поставили проблему вдосконалення контролю навчальної діяльності студентів. Ця проблема набуває особливої актуальності у навчанні іноземних мов у зв'язку з інтеграцією України в світові, європейські та євроатлантичні структури, які висувають особливі вимоги до визначення якості володіння іноземними мовами [1].

Контроль навчальних досягнень розглядаємо як вимір рівня фактично досягнутих результатів навчання і їх оцінювання шляхом порівняння з раніш визначеними (еталонними). Стосовно навчання іноземних мов контроль – це визначення, вимірювання та оцінювання рівня сформованості іншомовних навичок та вмій.

Згідно сучасної теорії педагогічних вимірювань, контролю повинні бути властиві певні критерії якості, найважливішими з яких є об'єктивність, надійність і валідність [2].

Педагогічні виміри вважаються *об'єктивними*, якщо вплив суб'єктивних дій тих, хто вимірює, є мінімальним. Це означає, що результати об'єктивних вимірів максимально незалежні від дослідників, і різні дослідники, вимірюючи одну й ту ж характеристику, мають одержувати однаковий результат.

Надійність методу вимірювання – рівень стійкості результатів, повторюваності їх під час додаткових вимірів у стандартних умовах. Іншими словами, надійний метод вимірювання дає приблизно однакові результати при повторному застосуванні.

Валідність методу (від англ. *valid* – придатний) полягає у відповідності між ступенем вираження властивості особистості, яка цікавить дослідника, і методом її вимірювання. Іншими словами, якщо метод валідний, за його допомоги можна вимірювати саме те, що нас цікавить [3].

Серед найпоширеніших методів контролю, які застосовуються у сучасній вищій школі, слід відзначити спостереження, усне опитування, письмові роботи і тестування. Кожен з цих методів має переваги і недоліки, тому не може вважатися ідеальним і придатним для застосування у будь-якому випадку. Але, на думку фахівців [2], найкраще відповідає основним критеріям якості, що наведено вище, метод тестування. Отже, розглянемо його більш детально.

У навчанні іноземних мов лінгводидактичним тестом (ЛДТ) називається підготовлений відповідно до певних вимог комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування з метою визначення якісних показників і які дозволяють виявити в учасників тестування рівень їх мовної і/або комунікативної компетенції та оцінити результати тестування за здалегідь встановленими критеріями [4]. Такий тест виступає одночасно як засіб спонукання тестованого до виявлення мовленнєвої поведінки, яка забезпечує отримання очікуваної відповіді, та вимірювальним інструментом, здатним визначити ступінь успішності цієї відповіді.

Зауважимо, що ЛДТ може проводитися як в письмовій, так і в усній формі. Цей момент має принципове значення саме для навчання іноземних мов, оскільки, відповідно до принципу функціональності (А.П. Старков), навчання, а отже і контроль, повинно відбуватися таким шляхом і на такому рівні, на якому функціонує сама мова або її форма, що вивчається.

Якість лінгводидактичного тесту визначається такими показниками:

1) *валідність* тесту, що показує його придатність для визначення певних іншомовних навичок і вмінь. Якість ЛДТ (насамперед мовленнєвих) характеризують такі види валідності: валідність змісту, валідність відповідності, конструктивна валідність, валідність прогнозу, зовнішня валідність;

2) *надійність* лінгводидактичних тестів визначається стабільністю їх функцій як інструмента вимірювання. Надійний тест дає приблизно однакові результати при повторному застосуванні;

3) *диференційна (дискримінаційна) здатність* – характеристика лінгводидактичних тестів, яка вказує на їх здатність виявляти встигаючих і невстигаючих тестованих, тобто з достатнім і недостатнім рівнем володіння іншомовними навичками і вміннями;

4) *практичність* – характеристика тесту, яка визначає: доступність та посиленість інструкцій тесту і змісту тестових завдань для розуміння тих, хто виконує тест; простоту організації проведення тестування в різних умовах; простоту перевірки відповідей і визначення результатів та оцінки.

5) *економічність* – характеристика тесту яка передбачає мінімальні витрати часу, зусиль і коштів на підготовку тесту від планування до видання.

6) *автентичність* лінгводидактичних тестів передбачає їх відповідність параметрам мовленнєвої ситуації реального спілкування мовою, що вивчається.

7) *інтерактивність* лінгводидактичних тестів розуміється як ступінь інтенсивності залучення індивідуальних характеристик тестованого у процесі виконання ним тестових завдань [4], [5], [6].

Окремо слід відзначити таку характеристику якості тесту, як його *позитивний вплив на процес навчання* (beneficial washbask). Ця характеристика до теперішнього часу майже не розглядалась у вітчизняній педагогіці, у той час як у зарубіжних дослідженнях з лінгводидактики їй приділяється все більше уваги, особливо в останнє десятиріччя [7], [8], [9]. Результати цих досліджень можна узагальнити у вигляді наступних положень:

- чим важливіші рішення приймаються за результатами контролю, тим більший вплив на навчальний процес він має;
- в процесі підготовки до перевірки навчання і викладання неминуче стають орієнтованими на контроль, тобто відбувається пристосування процесу навчання і викладання до вимог перевірки;
- “зворотній ефект” контролю може мати як позитивні, так і негативні наслідки стосовно впливу на ефективність навчальної діяльності, її зміст, мотивацію до її здійснення і, як результат, досягнення кінцевої мети навчання.

Таким чином, при створенні і застосуванні тесту необхідно передбачати його використання як засобу, що сприяє повторенню та систематизації навчального матеріалу, його кращому усвідомленню та закріпленню, стимулюванню самостійної роботи студентів, формуванню позитивного ставлення до пізнавальної діяльності, тобто забезпечити його позитивний вплив на процес навчання.

Слід відзначити, що наявність певної кількості показників якості залежить від ступеня стандартизації тесту (нестандартизовані, локально стандартизовані і стандартизовані тести).

Як показують педагогічні дослідження, найкращі результати дає поєднання тестової методики педагогічних вимірювань і застосування технічних (насамперед комп'ютерних) засобів. Як зазначає І.Є. Булах [10], комп'ютерне тестування успішності

дає можливість реалізувати беззатримний зворотній зв'язок у процесі вимірювання – результат; реалізувати статистично достовірний багатофакторний аналіз успішності навчання кожного студента; візуалізувати діяльність кожного викладача (принцип індивідуальної діяльності викладача); проводити постійне вдосконалення комп'ютерної тестової системи з метою її еволюційного розвитку.

Використання комп'ютерів у тестуванні дає можливість впровадження методики т. зв. адаптивного контролю знань, завдяки якій реалізується можливість регулювання складності та кількості тестових завдань, в залежності від правильності відповіді тестованого. Так, якщо відповідь правильна, наступне питання комп'ютер підбирає більш важке, якщо неправильна – легше.

Використання завдань, що відповідають рівню підготовленості, суттєво підвищує точність виміру та зменшує час індивідуального тестування до 5 – 10 хв. Адаптивне тестування дозволяє забезпечити підбір завдань на оптимальному, приблизно 50%-му рівні вірогідності правильної відповіді для кожного студента.

Чи відповідає розглянутим вище вимогам система контролю в навчанні іноземних мов у вітчизняних вищих навчальних закладах? Відповідь однозначна – ні. На наш погляд, основними її недоліками є такі:

- перевірка та оцінювання залишаються суб'єктивними, що зокрема сприяє корумпованості освіти;
- відсутні об'єктивні критерії оцінки, чітко сформовані стандарти знань і конкретно окреслені обсяги умінь, ефективні механізми порівняння результатів навчання у різних вузах;
- кваліфікація педагогічних кадрів недостатня для створення і застосування засобів контролю, які відповідають сучасним критеріям якості.

Вихід із ситуації, що склалася, ми вбачаємо у систематизації роботи із тестування, зокрема стандартизації тестів з іноземних мов, встановленні єдиних правил тестування, розробці критеріїв для визначення якості освіти. Створенням і застосуванням тестів повинні займатися досвідчені професіонали, які пройшли спеціальну підготовку, а технологія створення тестів, як і сам процес тестування, повинні бути стандартизованими і єдиними по всій Україні.

Література

1. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment.* – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.
2. Корсак К. Про якість інструментарію оцінювання. Співбесіди, іспити, тести // Директор школи. Україна. – 2001. - №5. – С. 84 – 94.
3. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник.* – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Коккота В.А. *Лингводидактическое тестирование.* – М.: Высшая школа, 1989. – 124 с.
5. *Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник.* – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Петрацук О.П. *Теоретичні основи тестового контролю іношомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи: Автореф. дис. ... докт. пед. наук.* – К., 2000. – 38 с.
7. Alderson J.C., Wall D. *Does washback exist?* // *Applied Linguistics.* – 1993. - № 14 (2). – pp. 115-129.
8. D. Wall. *Impact and washback in language testing* // C.Clapham and D.Corson (eds), *Encyclopedia of Language and Education, Volume 7: Language Testing and Assesment.* – Kluwer Academic Publishers, 1997. – pp. 291-302.
9. Bachman L.F., Palmer A.S. *Language Testing in Practice.* – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 377 p.
10. Булах І.Є. *Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання. Дис. ... доктора пед. наук.* – К., 1995. – 430 с.